

- POLITISK NOTAT

Dansk Erhvervs indspil - værnepligten

Et robust forsvar, men også et styrket erhvervsliv

En øget og forlænget værnepligt skal styrke Forsvaret – og samfundet. Ikke bare med personlige udvikling hos de unge, men også med erhvervsrettede kompetencer, som understøtter både Forsvarets operationsevne og erhvervslivet.

Dansk Erhverv bakker grundlæggende op om en styrket værnepligt som en naturlig del af styrkelsen af det danske Forsvar og dansk sikkerhed. Dansk Erhverv mener dog samtidig, at en fremtidig model for værnepligten både kan og skal være til gavn for både løsningen af Forsvarets konkrete operative behov og samtidig det bredere samfund, herunder erhvervslivet, gennem et øget fokus på gensidigt anvendelige kompetencer. Det skal ses i lyset af den generelle demografiske situation både nu og fremover og den særskilte udfordring med at sikre tilstrækkelig bl.a. faglært arbejdskraft.

Derfor er det Dansk Erhvervs indstilling, at de muligheder der er for arbejdsmarkedsorienterede tiltag i en ny og udvidede værnepligtsmodel, bør adressere i de kommende forligsforhandlinger om fremtidens værnepligt.

Manglen på arbejdskraft i Forsvaret og generelt i samfundet

Det fremgår af aftalen for dansk forsvar 2024 – 2033, at ”værnepligten skal styrkes gennem flere værnepligtige, mere ligestilling i den danske værnepligtsmodel, ligesom den periode, hvori de unge aftjener værnepligt, skal forlænges”.

Selvom dansk økonomi står stærkt, kommer vi til at mangle nye kolleger i de næste mange år frem. Allerede i 2033 vil vi mangle omkring 130.000 kolleger, hvis vi ønsker at fastholde væksten i beskæftigelsen i de danske virksomheder – og dermed også i dansk økonomi. Den udvikling vil Forsvaret også blive ramt af.¹

Konsekvenserne af et mindre arbejdsudbud vil være mærkbare, herunder stigende priser, forringet konkurrenceevne og forværret betalingsbalance.

Efterspørgslen efter fx faglærte vil samtidig stige i de kommende år, formentlig med fornyet styrke, bl.a. fordi mange faglærte vil forlade arbejdsmarkedet. Frem til 2035 forventes antal faglærte på arbejdsmarkedet således at falde med ca. 150.000 personer².

Samlet set betyder ovenstående, at konkurrencen om fremtidens kollegaer vil blive skærpet markant – og manglen på arbejdskraft vil også blive påvirket af en udvidelse og forlængelse af værnepligten.

¹ [DE årsdagsudmelding \(link\)](#)

² [Antallet af faglærte vil falde med 150.000 frem mod 2035 \(da.dk\)](#)

Arbejdsmarkedskonsekvenser af en udvidet værnepligt

Der indkaldes for nuværende årligt ca. 4.600 unge til Forsvaret og 600 til Beredskabsstyrelsen (BRS) i alderen 18 til ca. 21 år som værnepligtige (2022-tal). Ud af det samlede antal værnepligtige, udgør kvinder ca. 28 pct.³, og ca. 3 pct. har ikke-vestlig baggrund. Der er dog for nærværende rift om pladserne. I 2022 meldte faktisk 100 pct. af de i alt 4.616 værnepligtige til Forsvaret sig frivilligt.⁴

Aftalen om dansk forsvar 2024 – 2033 påpeger dog også, at ”styrkelsen og forlængelsen sker vel vidende, at det vil betyde større træk på ungdomsårgangene og potentielt kan mindske frivillighedsgraden i værnepligten”.

Man kan aktuelt aftjene værnepligt i Hæren, Flyvevåbnet, Søværnet og i Beredskabsstyrelsen. Længden på de fleste værnepligtsuddannelser er i dag fire måneder, men enkelte er hhv. 8, 9, 10 og 12 måneder lange. Såkaldt særtjeneste. Omkring 3.200 aftjener en værnepligt på fire måneder.

Nedenfor er oplyst Dansk Erhvervs vurdering af konsekvenserne for arbejdsudbuddet, hvis værnepligten øges fra fx det nuværende antal på ca. 5.200 værnepligtige årligt til fx 6.000 værnepligtige årligt og fx generelt forlænges til i gennemsnit 10 måneder – uanset, om de værnepligtige er under uddannelse i Hæren, Flyvevåbnet, Søværnet, og 9 måneder i Beredskabsstyrelsen.

Figur 1: Nuværende effekt på arbejdsudbuddet

Længde	Ca. antal	= ca. årsværk
4 md.	3.200	1.066
8 – 12 md (særtjeneste).	1.400	1.166
9 md (BRS).	600	450
Effekt på arbejdsudbuddet		2.282 (2.280)

Figur 2: Effekt på arbejdsudbuddet ved forøgelse og forlængelse af værnepligten

Længde	Ca. antal	= ca. årsværk
10 md.	5.400	4.500
9 md (BRS).	600	450
Effekt på arbejdsudbuddet		4.950 (4.950)

³ Andelen af kvinder der benytter sig af værneretten er steget jævnt over de sidste fem år fra 16,8% i 2018 til ca. 28% i 2022. ([kilde FPS](#)).

⁴ [Se tal for værnepligtige fordelt på køn, værn og frivillighed \(forpers.dk\)](#)

Værnepligtigt indgår allerede i arbejdsstyrken, og det vil derfor være en stigning i den offentlige beskæftigelse. Ifølge Finansministeriet vil et ekstra årsværk i værnepligten medføre, at den private beskæftigelse vil falde med et tilsvarende årsværk. Samlet set vil en udvidelse og forlængelse af værnepligten jævnfør ovenstående eksempel betyde et øget træk på arbejdsudbuddet på **ca. 2.670 årsværk**.

Ovenstående er som sagt under antagelse af, at den militære værnepligt udvides fra 4 til generelt i gennemsnit 10 måneder, værnepligten i Beredskabsstyrelsen forbliver på de nuværende 9 måneder og det samlede antal værnepligtige udvides fra ca. 5.200 værnepligtige årligt til ca. 6.000 værnepligtige årligt.

Dertil kommer et generelt forventet øget antal årsværk inden for Forsvarsministeriets ressort. Bl.a. affødt af behov for flere fastansatte til at uddanne og på anden vis understøtte det øgede antal værnepligtige.

At værnepligten forventeligt udvides, kan ikke alene være positivt for den enkelte unge, der indkaldes (gennem bl.a. personlige kompetencer som samarbejde, modenhed, ansvar, møde til tiden, struktur m.m.). En udvidelse af værnepligten kan samtidig have positive effekter for erhvervslivet i form af kompetencer tilegnet i løbet af værnepligten, som igen kan bidrage til en minimering af de negative effekter på arbejdsudbuddet på sigt.

Særligt, hvis der målrettet arbejdes for at kvalificere og formalisere erhvervsrettede kompetencer, som unge – mænd som kvinder - har tilegnet sig som en del af den militær- eller beredskabsfaglige uddannelse i løbet af værnepligten, så det kan give merit ift. erhvervsuddannelser, danne grundlag for ansættelser direkte i job efterfølgende, eller en evt. fortsat karriere i Forsvaret.

I lyset af den generelle demografiske modvind og mangel på faglært arbejdskraft, mener Dansk Erhverv derfor, at en ny værnepligtsmodel bør udformes, så værnepligten fremover i muligt omfang også understøtter de unges arbejdsmarkedsparethed. Naturligvis under hensyntagen til Forsvarets operative behov. Dansk Erhverv foreslår i den forbindelse tre konkrete tiltag:

1. *Erhvervsrettede kompetencer i værnepligten formaliseres.*
2. *Udnyt og styrk de værnepligtiges eksisterende kompetencer.*
3. *Støt i muligt omfang unge uden uddannelse eller job.*

Tiltag nr. 1. Erhvervsrettede kompetencer i værnepligten

Forlænges værnepligten, må det antages, at der også kommer til at indgå uddannelse i en række færdigheder og kompetencer, som udover at være militær- eller beredskabsfaglig relevante, også er arbejdsmarkedsrelevante efterfølgende. Der kunne fx være tale om faglig uddannelse relateret til transport og logistik for værnepligtige indkaldt til logistiske enheder i Forsvaret. Disse kompetencer bør formaliseres.

Dansk Erhverv foreslår

- Formaliser indhold af moduler i værnepligten, hvor kompetencer er relevante både operativt og erhvervsmæssigt.
- Giv merit for kompetencer tilegnet under værnepligten i efterfølgende erhvervsuddannelser m.m.

Det bør overvejes, hvordan man i sin værnepligt i højere grad end i dag kan opnå formaliserede erhvervsrettede kompetencer, som efterfølgende kan bruges i det civile samfund de steder, hvor det giver mening ift. Forsvarets operative behov. Det kan f.eks. være de praktiske færdigheder, som værnepligtige forventeligt vil tilegne sig igennem en styrket værnepligt. Herunder kompetencer inden for fx førstehjælp, transport af farligt gods, truckfører, vagt og bevogtningstjeneste, ledelse og uddannelse og mange flere, hvor der kan sidestilles

med arbejdsmarkedsuddannelser (AMU), akademiuddannelser eller andre kompetencer, som kan give merit i efterfølgende faglige uddannelser, eller direkte på arbejdsmarkedet. Men også et forhold som genindførelse af B/C/D kørekort som en del af værnepligten, hvor det giver operativ mening, vil være en styrkelse for erhvervslivet, særlig transportbranchen.

Det vil også kunne skabe forudsætninger for optagelse på en ungdomsuddannelse eller en evt. fortsat karriere i Forsvaret.

Tiltag nr. 2 Udnyt eksisterende kompetencer

Øget fokus på innovation og udvikling af fremtidens forsvarsteknologier gør at der skal tænkes nyt ift. at sikre en fortsat og kontinuerlig tilførsel af ny viden om den teknologiske udvikling til Forsvaret. Og omvendt dens anvendelse til det private erhvervsliv og industrien. Ligesom der skal tænkes nyt ift. Forsvarets generelle udfordring med at tiltrække både faglærte og kandidatuddannede, fx mekanikere og ingeniører.

En del af denne udfordring kan afhjælpes, hvis man i en fremtidig værnepligtsmodel gør brug af eksisterende kompetencer hos både faglærte og andre STEM-uddannedes⁵ faglighed som en del af værnepligten ved, efter en militær grunduddannelse, at lade disse personer aftjene resten af deres værnepligt i en for deres uddannelse relevant funktion.

Efter aftjent værnepligt vil den unge også stå tilbage med relevant erhvervserfaring, som kan gavne erhvervslivet, ligesom det bidrager til erhvervslivets forståelse for Forsvaret og dets teknologibehov på sigt.

Dansk Erhverv foreslår

- Udnyt udvalgte indkaldtes uddannelse igennem en "faglig værnepligt".
- Integrer værnepligten i lærlingeuddannelser i Forsvaret, særligt på mekanikeruddannelser.

Gør det muligt for erhvervs- og STEM-uddannede at aftjene en "faglig værnepligt". Dette kunne være ved at hente inspiration i den gamle ordning "værnepligtig ingeniør", hvor man i tidligere tider indkaldte folk som havde en ingeniørgrad, ikke til egentlig værnepligt, men efter en militær grunduddannelse i en periode svarende til værnepligt, til at arbejde med den uddannelse de havde. Det var bl.a. i tekniske stillinger i Flyvevåbnet, i materieltjenesten og ifm. udviklingsarbejde ifm. beregninger af ammunition i Hæren m.m. Med andre ord stillinger hvor Forsvaret har behov for teknologiske kompetencer i en militær kontekst, som også ville være operativt relevante i en evt. krise- eller krigssituation.

Det kunne overvejes at indføre en "erhvervskandidatordning, i tråd med kandidatreformens, hvor en studerende arbejder lønnet i forsvaret, samtidig med aftjening af værnepligten.

Det kunne også være færdiguddannede mekanikere (motor, elektronik m.fl.). Igen i stedet for almindelig værnepligt så, efter en militær grunduddannelse, indgik i en af Forsvarets enheder som mekaniker i en periode tilsvarende den resterende værnepligtsperiode.

Værnepligten kan også tænkes integreret i lærlingeuddannelser i fremtiden, så unge der vælger at tage deres faglige uddannelse i Forsvaret samtidigt aftjente deres værnepligt. Det kunne også spille ind i, at Forsvaret også var med til at opfylde det offentlige "lærlingeklausuler".

⁵ STEM = Science, Technology, Engineering, Mathematics.

Alle tre eksempler under forudsætning af, at den unge blev "udtrukket" ifm. session (Forsvarets dag), og alligevel skulle aftjene værnepligt, sammenholdt med Forsvarets behov for teknologiske eller faglige kompetencer.

Tiltag nr. 3. Unge uden uddannelse eller job

Trods årtiers reformer og indsatser for at sikre alle unge en uddannelse, står ca. hver femte i hver ungdomsårgang uden ungdomsuddannelse som 25-årige. Dertil kommer, at ca. 6 pct. hverken har en uddannelse eller job – en størrelsesorden, der har været omtrent uændret gennem de seneste 15 år. 40-45.000 unge i aldersgruppen 15-24 år er således hverken i job eller i gang med en uddannelse. En delmængde af disse unge kunne drage nytte af at aftjene værnepligt i Forsvaret eller Beredskabsstyrelsen.

Reformkommissionen inddeler – i grove træk – andelen af unge uden uddannelse eller job i tre nogenlunde store grupper, jf. oplistet nedenfor.

- En stor tredjedel vurderes komplekst udfordret og kan fx have svage faglige forudsætninger og/eller en psykiatrisk diagnose.
- En lille tredjedel vurderes alene at have én udfordring – fx dårlige folkeskolekarakterer, manglende afgangsprøve fra 9. klasse eller 10. klasse eller en psykisk diagnose.
- En sidste lille tredjedel vurderes hverken at være udpræget fagligt svage eller have alvorlige former for sociale eller sundhedsmæssige udfordringer⁶.

Med afsæt i ovenstående vurderer Dansk Erhverv, at der er potentiale for at løfte nogle af de unge uden uddannelse eller job i anden og tredje gruppe, så disse på sigt får varig tilknytning til arbejdsmarkedet. Det er Dansk Erhvervs vurdering, at et ophold i Forsvaret eller Beredskabsstyrelsen som værnepligtig, på samme måde som en ansættelse på en virksomhed, vil kunne give unge uden job og uddannelse en ny retning, personlige kompetencer og en fornyet tro på sig selv.

Alle bør have en stærk interesse i at tage seriøst livgreb om denne opgave. For den enkelte handler det om at få fodfæste i uddannelse og på arbejdsmarkedet. For samfundet er der en åbenlys gevinst ved, at færre unge ender varigt eller midlertidigt på offentlig forsørgelse med de omkostninger, det også medfører ift. trivsel, sundhed, kriminalitet mv. Og i en situation med udtalt mangel på kvalificeret arbejdskraft på tværs af den offentlige og private sektor, bør alle relevante parter – herunder også Forsvaret - have stærke incitamenter til at bidrage til, at flere får en uddannelse og bliver en del af det store arbejdsfællesskab.

En del af forudsætningen for, at flere unge uden uddannelse eller job kan blive værnepligtige er, at den såkaldte 'egnethedsvurdering' for optagelse på værnepligtsuddannelsen justeres. I dag er det generelt således at selv unge med fx ikke-behandlingskrævende ADHD ikke kan optages på værnepligtsuddannelsen.⁷ At unge med fx ADHD i dag er undtaget fra værnepligt i Forsvaret og Beredskabsstyrelsen er objektivt begrundet i et sagligt formål, men det bør ikke nødvendigvis gøre sig gældende fx Beredskabsstyrelsen.

Dansk Erhverv foreslår, på baggrund af ovenstående, at:

- 'Egnethedsvurderingen' for optagelse i værnepligten justeres, så unge med ikke-behandlingskrævende diagnoser, som tidligere ikke har haft mulighed for at aftjene værnepligt, nu potentielt får denne mulighed i fx Beredskabsstyrelsen. Der skal være "plads til alle, der kan og vil".
- Der er desværre mange danske unge i gruppen af unge uden job eller uddannelse, der ikke i tilstrækkelig grad kan læse og regne. Det bør derfor overvejes om det er muligt, som en del af sin værnepligt, at kunne modtage ekstra undervisning og bestå 9. klasses afgangseksamen. Det kunne f.eks. ske i form af komprimerede

⁶ [Restgruppe - Reformkommissionen maj 2023.pdf](#)

⁷ Forsvarsministeriet besvarelse af 9. april 2013 af spørgsmål nr. 162 (Alm. del) fra Folketingets Forsvarsudvalg.

forløb, som de er kendt fra Løkkefondens Drengakademi. Det vil kunne skabe forudsætninger for optagelse på en ungdomsuddannelse eller en evt. fortsat karriere i Forsvaret.

Tiltag nr. 3 skal bl.a. også ses i lyset af, at det af aftalen for dansk forsvar 2024 – 2033 fremgår, at *"partierne er enige om, at der skal være en drøftelse af helbredskriterierne for mulighed for at aftjene værnepligt samt søge ansættelse i Forsvaret"*.

Derudover bør der gøres en indsats for at tiltrække unge som har aftjent værnepligt til Forsvaret og Beredskabsstyrelsens reserve eller til hjemmeværnet efterfølgende, for at styrke Forsvaret og dansk sikkerhed generelt, og bl.a. for at minimere behovet for mange flere faste årsværk inden for forsvarsministeriets ressort på bekostning af det generelle arbejdsudbud i Danmark.

Dansk Erhverv støtter derfor også op om InterForce Danmark og en række større danske virksomheders initiativ om, at give fem dage fri med løn om året til tjeneste i reserven, eller som frivillig.

Med ovenstående foreslår Dansk Erhverv altså, at en politisk aftale afspejler en fremtidig værnepligtsmodel, der både tilgodeser Forsvarets operative behov i en situation med et ændret sikkerheds- og trusselsbillede og der samtidig i muligt omfang tager højde for erhvervslivets behov for kvalificeret arbejdskraft.

Bilag

1. One-pager på Dansk Erhvervs indspil på værnepligtsområdet.

Dansk Erhverv, januar 2024.